

Stoere types

Ze zijn kort en breed, oersterk en bieden bescherming aan degenen die het nodig hebben. Knotwilgen zijn de Jerommekes van het Nederlandse cultuurlandschap, met verrassend grote ecologische waarde.

Knotwilgen zijn al eeuwenlang gezichtsbepalend voor verschillende typisch Nederlandse landschapsoorten. Zeeuws-Vlaanderen zou niet hetzelfde zijn zonder knotwilgen, maar dat geldt net zo goed voor het Groene Hart, het rivierlandschap en zelfs de coulissen van de Achterhoek. Die brede verspreiding door de Lage Landen komt doordat de knotwilg geen veeleisend type is. Hij maalt er niet om als het water 'm regelmatig tot aan de lippen staat of als 'ie in tweeën splijt. Niet te droge voeten en een knipbeurt op z'n tijd, dat is eigenlijk alles wat een knotwilg verlangt.

Knotten

Die knipbeurt (knotten, in vaktaal) is cruciaal voor de knotwilg. Als de pruik niet om de paar jaar wordt geknot, worden de takken zo dik en zwaar dat

de stam splijt of omvalt. Niet dat de boom dan doodgaat – knotwilgen zijn geen doetjes – maar de karakteristieke vorm is wel weg. Eeuwenlang had de mens er gezond eigenbelang bij om de pruik regelmatig te kortwieken. De wilgentenen die het oplevert, waren namelijk onmisbaar. Ze zijn sterk maar toch soepel en dus ideaal om bijvoorbeeld manden en fuiken van te vlechten. Dikkere takken waren nuttig voor afrasteringen en niet te vergeten de strijd tegen het water. Zinkmatten van wilgentenen vormden bijvoorbeeld de basis van de Afsluitdijk en de Deltawerken.

Getijdengrienden

Omdat nieuwe bouwmaterialen de gebruiksfunctie van wilgentenen grotendeels overnamen, dreigden in de jaren zeventig veel knotwilgen en grienden (= akkers van knotwilgen) >>

Wilgenlaan

In het **Diemberbos** is onlangs een gloednieuwe knotwilgenlaan aangeplant. Eerder stonden daar abelen, maar de wortels drukten het fietspad omhoog en er viel regelmatig een boom om. De keuze was snel gemaakt. Boswachter **Elise Ruigrok**: "Wilgen groeien goed op de natte veengrond van het Diemberbos. We hebben gekozen voor de schietwilg. Deze knotwilgen hebben we opgekweekt met zaad uit Staatsbosbeheers eigen **zadenbank**. Zo weten we honderd procent zeker dat het inheems, hoogwaardig materiaal betreft."

Knotwilgen zijn geen aparte wilgensoort, maar 'normale' wilgen die een kopje kleiner zijn gemaakt. De meeste knotwilgen zijn schietwilgen, kraakwilgen of spontane kruisingen daarvan met andere (al dan niet inheemse) wilgensoorten.

Secretaris Vereniging de Carnisse Grienden
ELMA SCHREUDERS

“In sommige grillig gevormde stammen kun je met een beetje fantasie een gezicht ontdekken”

De kunst van het knotten

Knotten door een 'echte' griendwerker, zoals in de Rhoonse Grienden, is een zeldzaamheid. Voor de meeste knotwilgen in Nederland geldt dat ze er nog zijn dankzij de inzet van vrijwilligers, die er 's winters en in het vroege voorjaar op uit trekken om de knotwilgen in hun gebied te onderhouden.

© Muziek en Hout

verloren te gaan. Het knotten is namelijk best een arbeidsintensief klusje; het moet tak voor tak gebeuren. Gelukkig kwamen veel landschaps- en natuurliefhebbers in actie. In Voorne-Putten en IJsselmonde bijvoorbeeld, waar Jasper Louman nu boswachter is. Dankzij de inzet van een speciaal opgerichte vereniging zijn de grienden in dit gebied, waar de getijdenwerking van de Oude Maas vrij spel heeft, bewaard gebleven. Het zijn de enige getijdengrienden in Nederland. Jasper: “De Carnisse Grienden mogen verruigen: daar wordt niet meer geoogst. Maar de Rhoonse Grienden zijn nog altijd zogenaamde hakgrienden. Jaarlijks oogst een griendwerker, in een cyclus van drie jaar, 10 van de in totaal 30 hectare. De oogst wordt deels verwerkt tot biomassa. En

Diergaarde Blijdorp gebruikt de takken als speelhout en voer voor dieren.”

De waarde van de wilg

Tegenwoordig is de knotwilg vooral waardevol vanwege z'n landschaps- en natuurwaarde. Jasper: “Hier zie je bijvoorbeeld dat bevers graag aan de stammen knagen en dat ijsvogels de lange takken als uitkijkpost gebruiken. Uilen nestelen graag in de holtes van de verwerde, oude stammen. En vergeet de betekenis voor insecten niet: bloeiende wilgenkatjes zijn een van de vroegste nectarbronnen in het voorjaar. Verder biedt het zachte hout voedsel en schuilgelegenheid voor allerlei larven, kevers, schimmels, mossen en algen. Epifyten zijn eveneens kenmerkend voor knotwilgen: planten die een

- ☞ Knotwilgen worden meestal niet stokoud; een jaar of 50, 60 is al hoogbejaard.
- ⌚ In het vroege voorjaar zijn bloeiende wilgenkatjes een belangrijke nectarbron.

© Sybil M. Vahlte, Mabilie, Griebob, Inlandia, Hooghe

© Wil, Manders, Sijbe, Schied

© Ben J. G. H. W. Stok

- ⌚ De vraatzucht van de tot wel 10 cm grote wilgenhoutrups kan een knotwilg fataal worden. Bijzonder: het dier kan alleen in z'n jeugd eten; wilgenhoutvlinders hebben geen mond (en leven ook maar kort).

© Sabine Jostel, Vrijlandse Hooghe

fijne voedingsbodem vinden in de holte of pruike van een knotwilg, zoals varens, elzen of wilgenroosjes.”

Enorme groei-kracht

De knotwilg is dus niet alleen een heel stoer, maar ook een heel bijzonder type. Dat beaamt Elma Schreuders, secretaris van Vereniging de Carnisse Grienden. “Hun groei-kracht is enorm. Persoonlijk vind ik het altijd een beetje een triest gezicht als ze net geknot zijn, maar binnen een maand zie je de pruike alweer uitlopen. Ze wortelen ook heel makkelijk. Moestuiniers weten dat wel: wilgentenen die in het voorjaar als bonenstaak in de grond worden gestoken, zitten in de zomer vaak al muurvast – zelfs als de takken ondersteboven zijn gezet. Ook de grillige stammen zijn bijzonder. In sommige knotwilgen kun je met een beetje fantasie een gezicht ontdekken. Dan zijn het net rimpelige, oude mannetjes.”

Boswachter Voorne-Putten en IJsselmonde
JASPER LOUMAN

“De knotwilg biedt voedsel en schuilgelegenheid aan allerlei insecten, zoogdieren, vogels, schimmels, mossen en zelfs volwassen planten”

- 1 Wil je ook vrijwillig wilgen gaan knotten of iets anders aanpakken? Kijk op staatsbosbeheer.nl/vacatures voor de openstaande vacatures van dit moment.